

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНА НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ
ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО**

Бібік Надія Михайлівна – український педагог, фахівець у галузі навчання і виховання молодших школярів

***ДО ЮВІЛЕЮ НАДІЇ МИХАЙЛІВНИ БІБІК (25. 09. 1948) –
ДОКТОРА ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК, ПРОФЕСОРА, ДІЙСНОГО
ЧЛЕНА (АКАДЕМІКА) НАПН УКРАЇНИ, ГОЛОВНОГО
НАУКОВОГО СПІВРОБІТНИКА ІНСТИТУТУ ПЕДАГОГІКИ
НАПН УКРАЇНИ, ЧЛЕНА БЮРО ВІДДІЛЕННЯ ЗАГАЛЬНОЇ
СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ І ЦИФРОВІЗАЦІЇ ОСВІТНІХ СИСТЕМ***

Народилася Надія Михайлівна 25 вересня 1948 року у селі Новосілках Горохівського району Волинської області в родині переселенців з Холмщини (Польща) внаслідок операції «Вісла».

У 1972 році закінчила філологічний факультет (українське відділення) Київського державного педагогічного інституту імені О. Горького (тепер – Український державний університет імені М. Драгоманова) за спеціальністю «вчитель української мови і літератури».

У 1972 році працювала в середній школі №190 вчителькою української мови і літератури м. Києва.

Через чотири роки у 1976 році перейшла на роботу науковим співробітником до Науково-дослідного інституту педагогіки УРСР в лабораторію навчання і виховання дітей шестирічного віку.

Згодом Надія Михайлівна очолила творчу групу з розробки змісту науково-методичного забезпечення, нового навчального предмета в початкових класах «Ознайомлення з навколишнім світом». Це був період масового переходу на систематичне навчання дітей із шестирічного віку.

Під керівництвом Н. М. Бібік був підготовлений навчально-методичний комплект з предмету «Ознайомлення з навколишнім світом», який витримав 11 видань. Після чого цей предмет трансформований у суспільно-природничий курс «Я і Україна»; згодом – в інтегрований курс «Я досліджую світ», який вивчають учні 1-4 класів загальноосвітніх навчальних закладів України. Н. М. Бібік – співавтор Державного стандарту початкової освіти для Нової Української Школи.

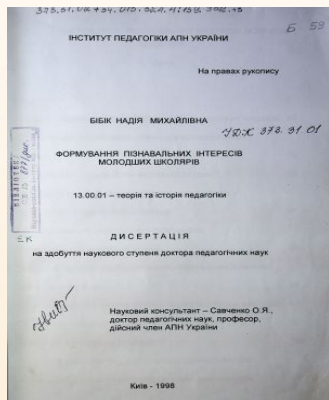
У 1985 році Надія Михайлівна захистила кандидатську дисертацію на тему «Формування пізнавальних інтересів учнів шестирічного віку в процесі ознайомлення з навколишнім світом».

З 1993 по 1999 роки – керівник лабораторії початкового навчання Інституту педагогіки НАПН України.

відділ початкової освіти Інституту педагогіки НАПН України

У 1999 році учена захистила докторську дисертацію на тему «Формування пізнавальних інтересів молодших школярів» та призначена проректором з наукової роботи Центрального інституту післядипломної педагогічної освіти. Цього ж року її обрано членом-кореспондентом Національної Академії педагогічних наук України.

З 1998 по 2001 – проректор з наукової роботи Центрального інституту післядипломної педагогічної освіти АПН України.

У 2001 році працювала заступником директора з наукової роботи Інституту педагогіки НАПН України.

А з грудня 2002 року вона – дійсний член (академік) Академії педагогічних наук України. Де довгий час очолює відділення дидактики, методики та інформаційних технологій в освіті НАПН України.

З 2002 по 2007 роки – академік-секретар Відділення дидактики, методики та інформаційних технологій в освіті.

Коло наукових інтересів:

- ❖ пошуки навчальних технологій, спрямованих на запобігання перевантаженню учнів молодшого шкільного віку в освітньому процесі;***
- ❖ система формування пізнавальних інтересів молодших школярів;***
- ❖ підручникотворення;***
- ❖ дидактико-методичний супровід навчального процесу в початковій ланці школи;***
- ❖ Методичний супровід предметів і курсів соціально-природничого спрямування «Я досліджую світ».***

НАГОРОДИ ТА ВІДЗНАКИ

Орден княгині Ольги III ступеня

Медаль «Григорій Сковорода»

Медаль НАПН України «Софія Русова»

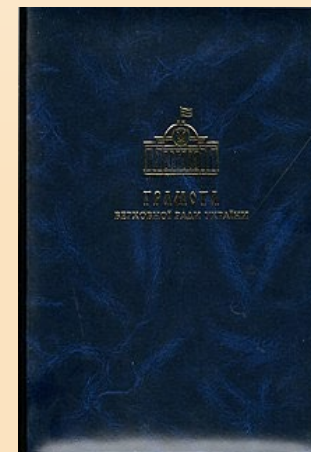

Медаль Національної академії педагогічних наук України «Ушинський К. Д.»

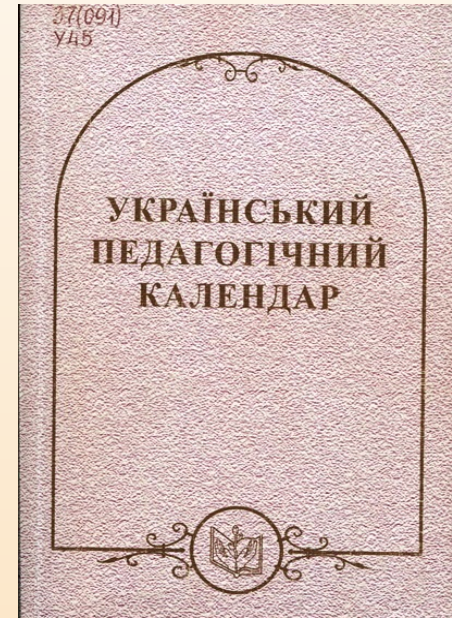
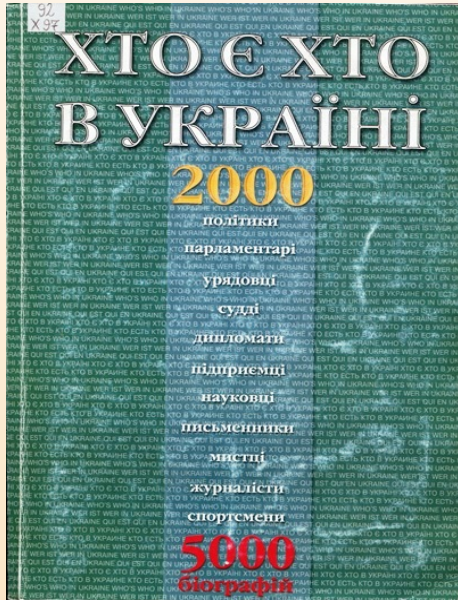
Лауреат Державної премії України в галузі освіти за цикл цикл робіт «Нова початкова школа»

Почесна Грамота Верховної Ради України

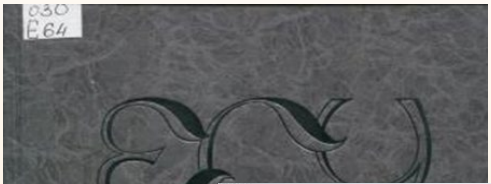
БІОГРАФІЯ Н. М. БІБІК У ДОВІДКОВИХ ВИДАННЯХ

Бібік Надія Михайлівна : [біографічна довідка] // Хто є хто в Україні, 2000 / Київ. наук. т-во. – Київ : К. І. С. 2000. – С. 32.

Бібік Надія Михайлівна : [біографічна довідка] // Інформаційний довідник / АПН України. – Київ : Фенікс, 2002. – С. 58–59 : фотогр.

[Бібік Надія Михайлівна] // Український педагогічний календар : навч. посіб. для студ. вищих навч. закладів / упоряд. Л. О. Калмикова, Т. Ф. Баєва ; за заг. ред. В. П. Коцура. – Київ, 2002. – С. 169–170.

БІБІК

БІБІК
1989) 12 травня 1948 р. у с. Новосілах Горьківського району Волинської області. Закінчила філологічний факультет Київського державного педагогічного інституту імені О.М. Горького (1972 р.).
Фахівець у галузі навчання і виховання молодих школярів. Розробила нову навчальну систему формування інтелектуальних інтересів молоді та розробила Державного стандарту початкової освіти (2011 р.), стандарту спеціального навчання в старшій школі, Концепції 12-річної школи, конкурсних дисертацій, експертну раду з педагогічних наук України.
Є консультантом проекту з реалізації національного стандарту освіти та навчально-виховного процесу в школах України.
Автор понад 10 наукових праць, патентностей і культурних мистецтв. Має понад 100 публікацій у відомих педагогічних журналах України, медалями Народного Руху України, нагрудним знаком Державної служби з питань науки, молоді та спорту України, орденом «За заслуги перед Вітчизною» ІІ ступеня (2017).

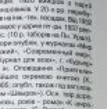
БІБІК
Надія Михайлівна

У 1989 році вступила до Київського державного педагогічного інституту імені О.М. Горького, який тоді був у складі Київського державного університету імені Шевченка. Закінчила його з відзнакою в 1972 році. Після цього працювала вчителем української мови та літератури в школі. У 1975 році вступила до аспірантури Київського державного педагогічного інституту імені О.М. Горького. У 1978 році захистила кандидатську дисертацію на тему «Психологія виховання молоді в школі».

БІБІК
Надія Михайлівна

У 1989 році вступила до Київського державного педагогічного інституту імені О.М. Горького, який тоді був у складі Київського державного університету імені Шевченка. Закінчила його з відзнакою в 1972 році. Після цього працювала вчителем української мови та літератури в школі. У 1975 році вступила до аспірантури Київського державного педагогічного інституту імені О.М. Горького. У 1978 році захистила кандидатську дисертацію на тему «Психологія виховання молоді в школі».

БІБІК
Надія Михайлівна

У 1989 році вступила до Київського державного педагогічного інституту імені О.М. Горького, який тоді був у складі Київського державного університету імені Шевченка. Закінчила його з відзнакою в 1972 році. Після цього працювала вчителем української мови та літератури в школі. У 1975 році вступила до аспірантури Київського державного педагогічного інституту імені О.М. Горького. У 1978 році захистила кандидатську дисертацію на тему «Психологія виховання молоді в школі».

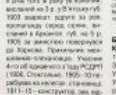
БІБІК

БІБІК
1989) 12 травня 1948 р. у с. Новосілах Горьківського району Волинської області. Закінчила філологічний факультет Київського державного педагогічного інституту імені О.М. Горького (1972 р.).
Фахівець у галузі навчання і виховання молодих школярів. Розробила нову навчальну систему формування інтелектуальних інтересів молоді та розробила Державного стандарту початкової освіти (2011 р.), стандарту спеціального навчання в старшій школі, Концепції 12-річної школи, конкурсних дисертацій, експертну раду з педагогічних наук України.
Є консультантом проекту з реалізації національного стандарту освіти та навчально-виховного процесу в школах України.
Автор понад 10 наукових праць, патентностей і культурних мистецтв. Має понад 100 публікацій у відомих педагогічних журналах України, медалями Народного Руху України, нагрудним знаком Державної служби з питань науки, молоді та спорту України, орденом «За заслуги перед Вітчизною» ІІ ступеня (2017).

БІБІК
Надія Михайлівна

У 1989 році вступила до Київського державного педагогічного інституту імені О.М. Горького, який тоді був у складі Київського державного університету імені Шевченка. Закінчила його з відзнакою в 1972 році. Після цього працювала вчителем української мови та літератури в школі. У 1975 році вступила до аспірантури Київського державного педагогічного інституту імені О.М. Горького. У 1978 році захистила кандидатську дисертацію на тему «Психологія виховання молоді в школі».

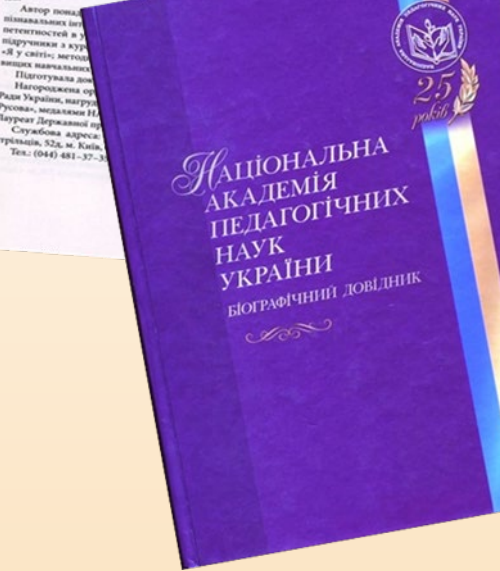
БІБІК
Надія Михайлівна

У 1989 році вступила до Київського державного педагогічного інституту імені О.М. Горького, який тоді був у складі Київського державного університету імені Шевченка. Закінчила його з відзнакою в 1972 році. Після цього працювала вчителем української мови та літератури в школі. У 1975 році вступила до аспірантури Київського державного педагогічного інституту імені О.М. Горького. У 1978 році захистила кандидатську дисертацію на тему «Психологія виховання молоді в школі».

БІБІК
Надія Михайлівна

У 1989 році вступила до Київського державного педагогічного інституту імені О.М. Горького, який тоді був у складі Київського державного університету імені Шевченка. Закінчила його з відзнакою в 1972 році. Після цього працювала вчителем української мови та літератури в школі. У 1975 році вступила до аспірантури Київського державного педагогічного інституту імені О.М. Горького. У 1978 році захистила кандидатську дисертацію на тему «Психологія виховання молоді в школі».

Бібік Надія Михайлівна // Енциклопедія сучасної України. Т. 2. Б – Біо / [Ін-т енциклопед. дослідж. НАН України, Наук. т-во ім. Шевченка]. – Київ : [б. в.], 2003. – С. 618.

Бібік Надія Михайлівна : [біографічна довідка] // Національна академія педагогічних наук України, 1992–2017 : біогр. довідник / [редкол.: В. Г. Кремень (голова) та ін.]. – Київ : Сам, 2017. – С. 113 : фотогр.

БІБІК НАДІЯ МИХАЙЛІВНА

Головна » Наукові відділи » Відділ початкової освіти імені О. Я. Савченка » Бібік Надія Михайлівна

Бібік Надія Михайлівна, український педагог, головний науковий співробітник відділу початкової освіти ім. О.Я. Савченка Інституту педагогіки НАПН України, доктор педагогічних наук, професор, дійсний член Національної Академії педагогічних наук України.

Коло наукових інтересів: система формування пізнавальних інтересів молодших школярів, підручникотворення, дидактико-методичний супровід навчального процесу в початковій ланці школи, методика предметів громадянського спрямування: «Я і Україна», «Я у світі», «Я досліджую світ».

Творчий шлях: У 1972 році закінчила філологічний факультет Київського державного педагогічного інституту імені О. Горького (тепер – М. Драгоманова) за спеціальністю «вчитель української мови і літератури».

Із 1972 по 1976 р.р. – вчитель української мови і літератури

Стаття [Обговорення](#) [Читати](#) [Редагувати](#) [Редагувати код](#) [Переглянути історію](#)

Бібік Надія Михайлівна

Матеріал з Вікіпедії — вільної енциклопедії.

У Вікіпедії є статті про інших людей із прізвищем Бібік.

Бібік Надія Михайлівна (нар. 25 вересня 1948) — український педагог, головний науковий співробітник відділу початкової освіти Інституту педагогіки НАПН України, доктор педагогічних наук, академік Національної Академії педагогічних наук України (2003)^[1].

Зміст [сховати]

- Навчання
- Трудова діяльність
- Наукова діяльність
  - Науковий інтерес та досягнення
- Перелік публікацій
- Нагороди
- Примітки

Навчання [ред.] [ред. код]

Надія Бібік народилася в 1948 році на Волині куди була переселена її родина з Холмщини внаслідок операції «Вісла». З 1955 по 1965 роки вчилася у школі. В 1972 році закінчила філологічний факультет (українське відділення) Київського державного педагогічного інституту імені О. Горького.

Бібік Надія Михайлівна

Народилася 25 вересня 1948 (74 роки)
Волинь, СРСР

https://uk.wikipedia.org/wiki/Бібік_Надія_Михайлівна

<https://undip.org.ua/about/structure/science-departments/primary-education/bibik-nadiia-mykhaylivna/>

ЕНЦИКЛОПЕДІЯ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ
ENCYCLOPEDIA OF MODERN UKRAINE

Шукати

ESU > ЛЮДИНА > ТОМ 2 > ЛІТЕРА Б

Бібік Надія Михайлівна

БІБІК Надія Михайлівна (25. 09. 1948, с. Новосілки Горохів. р-ну Волин. обл.) – педагог. Доктор педагогічних наук (1999), професор (2001). Член-кореспондент АПНУ (1999). Орден княгині Ольги 3-го ступеня (2017). Закін. Київ. пед. інститут (1972). Працювала вчителем укр. мови та літ-ри (1972–76); від 1976 – в Інституті педагогіки АПНУ: м. н. с. ст. н. с. 1990–94 та 1996–99 – зав. лаб. навч. і виховання молодших школярів; 1999–2001 – проректор з наук роботи Центр, інституту післядиплом. пед. освіти. 2001–2003 – заступник директора з наукової роботи Інституту педагогіки АПНУ. Від 2003 – академік-секр. відділ. дидактики, методики та інформ. технології в освіті АПНУ. Досліджує актуал. проблеми формування пізнав. інтересів молодших школярів. Зробила вагомий внесок у розробку Держ. стандартів освіти, забезпечення переходу поч. ланки на чотириріч. термін навчання.

Основні праці

Клівський ліцей: Навч. програми, метод, рекомендації. 1993; Журавлик: Навч. посіб. для 2(1) кл. 1996 (співавтор); Віконечко: Навч. посіб. для 1 кл. 1997 (співавтор); Формування пізнавальних інтересів молодших школярів. 1998; Горішок: Інтегров. підруч. з грамоти, математики, ознайомлення з довкіллям для 1 кл. 1999 (співавтор); Я і Україна: Підруч. 2002 (співавтор); усі - Київ.

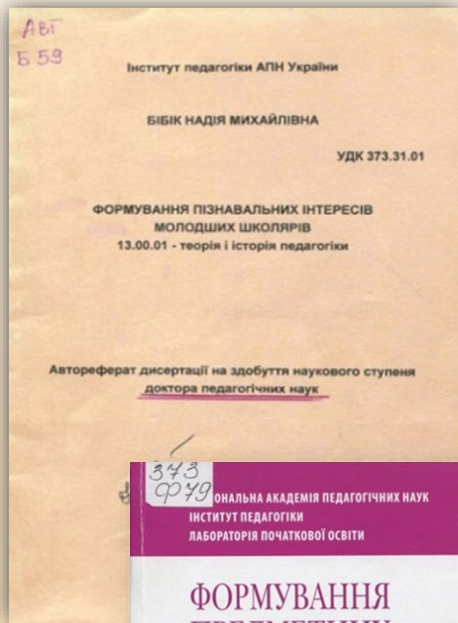

<https://esu.com.ua/article-41902>

Наукові праці

Надії Михайлівни Бібік

Бібік Н. М. є автором понад 200 наукових праць, серед них: монографії, підручники, методичні посібники для середньої загальноосвітньої школи і вищих навчальних закладів, співавтор колективних монографій.

Формування пізнавальних інтересів молодших школярів : автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01 / Бібік Надія Михайлівна ; Ін-т педагогіки АПН України. – Київ, 1998. – 40 с.

Формування предметних компетентностей в учнів початкової школи : монографія / [Бібік Н. М., Вашуленко М. С. та ін. ; ред. Бартош С. В. ; обкл. Мирончик Ю. П.] ; Ін-т педагогіки Нац. акад. пед. наук України. – Київ : Педагогічна думка, 2014. – 343, [2] с.

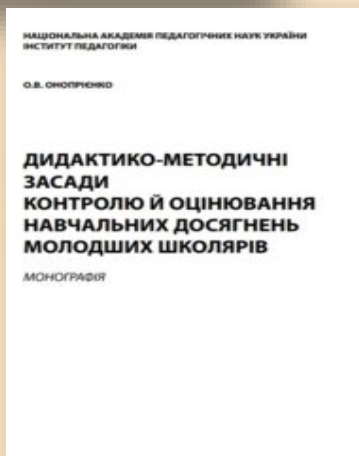
Дидактико-методичне забезпечення контролю та оцінювання навчальних досягнень молодших школярів на засадах компетентнісного підходу : колективна монографія / [Савченко О. Я., Бібік Н. М. та ін.] ; Нац. акад. пед. наук України. Ін-т педагогіки. – Київ : Педагогічна думка, 2012. – 191 с. – Режим доступу:

<https://lib.iitta.gov.ua/6983/4/%D0%9C%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D1%96%D1%8F.pdf>

Дидактико-методичний супровід компетентнісно орієнтованого навчання у початковій школі : зб. матеріалів веб-конф. «Учені НАПН України – українським вчителям» (27 серпня 2019 р., м. Київ). – Київ: Педагогічна думка / уклад.: Онопрієнко О. В., Кондратюк Р. А. ; автори: Бібік Н. М., Пономарьова К. І., Мартиненко В. О. – Київ, 2019. – 90 с. – Режим доступу:

https://undip.org.ua/wp-content/uploads/2021/07/zbirnyk_didactic_vypusk_3.pdf

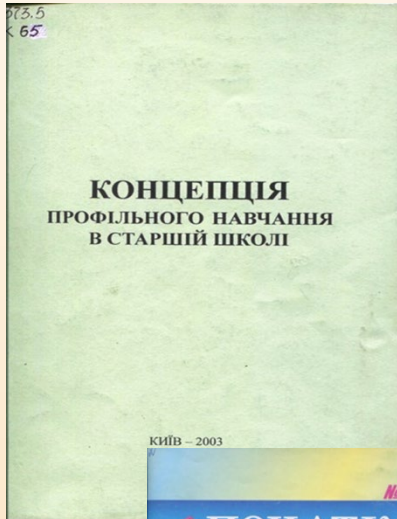

Дидактико-методичні засади контролю й оцінювання навчальних досягнень молодших школярів : монографія / Онопрієнко Оксана Володимирівна ; наук. консультант: Бібік Н. М. – Київ : Педагогічна думка, 2020. – 398 с. – Режим доступу:

https://undip.org.ua/wp-content/uploads/2021/07/monografiya_2020-1.pdf

Державні освітні стандарти. Концепції

Бібік Надія Михайлівна розробник низки державних стандартів та концепцій для загальноосвітніх закладів зокрема:

Концепція профільного навчання в старшій школі : проект / АПН України. Ін-т педагогіки ; уклад. Березівська Л. Д., Бібік Н. М., Бурда М. І. [та ін]. – Київ : 2003. – 16 с.

Київ – 2003

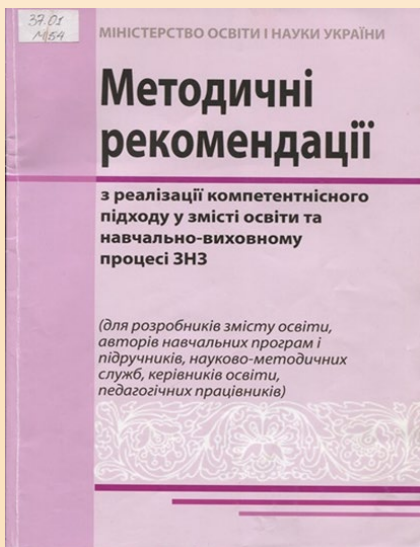
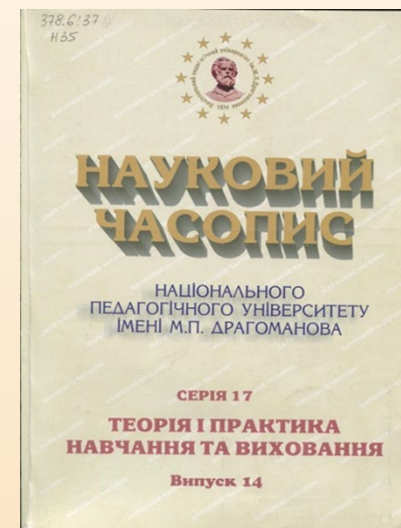
Концепція початкової освіти : проект / НАПН України ; розроб. концепції : Савченко О. Я., Бібік Н. М., Мартиненко В. О. [та ін.] // Початкова шк. – 2016. – № 6. – С. 1–4.

Компетентнісний підхід у шкільній освіті

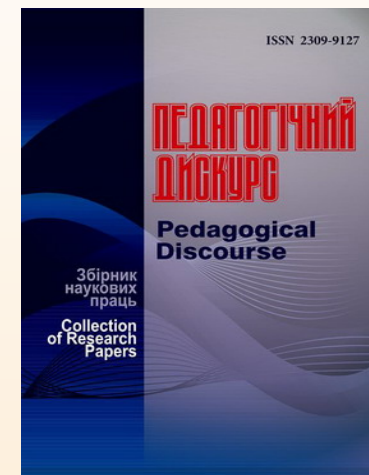
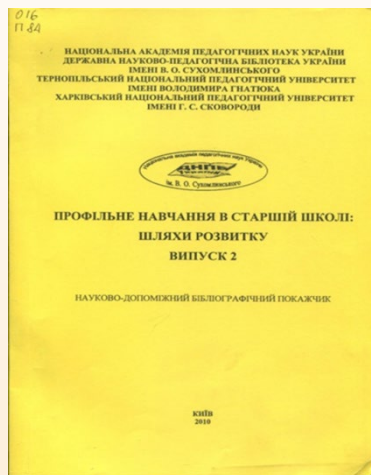
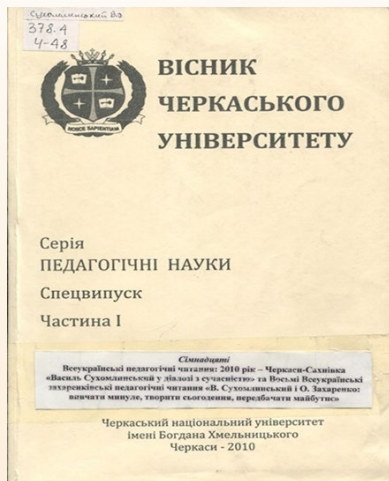

Компетентнісний підхід : рефлексивний аналіз застосування / Н. М. Бібік // Компетентнісний підхід у сучасній освіті : світовий досвід та українські перспективи (Бібліотека з освітньої політики) : колективна монографія / [кол. авт.: Н. М. Бібік, Л. С. Ващенко та ін. ; за заг. ред. О. В. Овчарук]. – Київ : К. І. С., 2004. – С. 47–52.

Компетентність і компетенції у результатах початкової освіти / Н. М. Бібік // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова : [зб. наук. пр.] / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2010. – Серія. 17 : Теорія і практика навчання та виховання. Вип. 14. – С. 16–22.

Аналіз суперечностей в запровадженні компетентнісного підходу в освітній практиці України / Н. М. Бібік // Методичні рекомендації з реалізації компетентнісного підходу у змісті освіти та навчально-виховному процесі загальноосвітніх навчальних закладів : аналіт. звіт про результати дослідж. / [кол. робочої гр.: Надія Бібік, Тетяна Бойченко та ін. ; наук. ред. Бібік Н. М.] ; М-во освіти і науки України. – Київ : [б. в.], 2010. – С. 6–12.

Пізнавальний інтерес у педагогічних системах В. О. Сухомлинського і О. А. Захаренка / Н. М. Бібік // Вісник Черкаського університету / М-во освіти і науки України, Черкас. нац. ун-т ім. Богдана Хмельницького. – Черкаси : [б. в.], 2010. – Сер.: Педагогічні науки. – Спецвип. Ч. I. – С. 25–29. – Режим доступу:

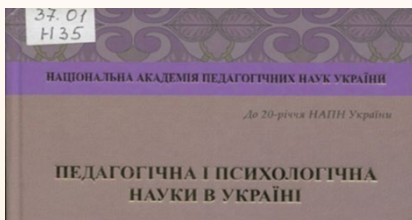
https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/1949/1/H_Ivaniuk_VChU_PN_1_ChNU_2010.pdf

Профільне навчання – один із найважливіших напрямів оновлення вітчизняної шкільної освіти / Н. М. Бібік, В. І. Кизенко // Профільне навчання в старшій школі: шляхи розвитку : наук.-допоміж. бібліогр. покажч. Вип. 2 / НАПН України, Держ. наук.-пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського, Терноп. нац. пед. ун-т ім. Володимира Гнатюка, Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди ; [упоряд.: Пономаренко Л. О., Стельмах Н. А., Айвазова Л. М. ; наук. консультант Кизенко В. І. ; авт. вступ. ст.: Бібік Н. М., Кизенко В. І. ; наук. ред. Рогова П. І. ; літ. ред. Білоцерківець І. П.]. – Київ : [б. в.], 2010. – С. 6–9.

Пізнавальний інтерес як умова суб'єктності навчання молодших школярів / Н. М. Бібік // Педагогічний дискурс. – 2011. – Вип. 10. – С. 53-56. – Режим доступу: [http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=peddysk_2011_10_13_file:///C:/Users/Ludmila/Downloads/peddysk_2011_10_13%20(1).pdf)

[bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=peddysk_2011_10_13_file:///C:/Users/Ludmila/Downloads/peddysk_2011_10_13%20\(1\).pdf](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=peddysk_2011_10_13_file:///C:/Users/Ludmila/Downloads/peddysk_2011_10_13%20(1).pdf)

Проблеми сучасного підручника

УДК 373.3.091.214.18

<https://doi.org/10.32405/2411-1309-2019-23-6>

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКТ З КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ» У ВИМІРАХ КОМПЕТЕНТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ

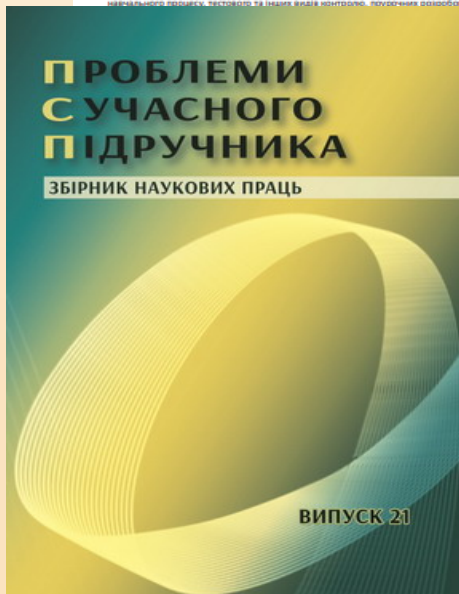
Надія Бібік,
доктор педагогічних наук, професор,
головний науковий співробітник
Інституту початкової освіти,
Інституту педагогіки НАПН України,
м. Київ, Україна,
e-mail: rosh_sovik@ukr.net,
ORCID ID: 0000-0001-7511-270X

У статті розкрито роль підручника як універсального засобу навчання. Досліджено, як розвивається й удосконалюється цей комплекс засобів навчання, що змінює функції підручника та вже розглядається як елемент цілісної системи засобів навчання. Наявність навчально-методичного комплексу величезна роль підручника як системоутворюючого ядра, своєрідної метасистеми, надає йому нового призначення — стати сполучною ланкою між усіма освітніми компонентами, забезпечити їхню цілісність та функціональність, єдине підходи до реалізації засад компетентісного підходу. Величезною перевагою навчально-методичного матеріалу на певних етапах — науковості, систематичності та частотності розгляду; ступеня необхідності, актуальності та доступності у певному віковому періоді; узагальнення змісту, структури, обсягу в цілому предметі; часом, що відводиться на його вивчення.

Ключові слова: навчально-методичний комплект; компетентісно орієнтоване навчання.

Постанова проблеми. Нова реальність пораджує звертатися до спеціальної науково-методичної супроводу навчального процесу, несприятливою за аналогом, який охоплює відповідність форм, чинників процесу, завдань, спрямованих на вивчення та формування ключових і предметних компетентностей учнів.

Повірено, що подібні комплекти, додатковий матеріал для диференціації навчального процесу, виступає за певних умов критично-педагогічною потребою.

Компетенції і компетентність у результатах початкової освіти / Н. М. Бібік // Національна академія педагогічних наук України (Київ). Педагогічна і психологічна науки в Україні : [зб. наук. пр.] : [в 5 т.]. Т. 3. Загальна середня освіта / Нац. акад. пед. наук України ; [ред. рада : Кремень В. Г. (голова), Мадзігон В. М. (заст. голови), Луговий В. І. (заст. голови) [та ін.] ; редкол. тому : Ляшенко О. І. (відп. ред.), Савченко О. Я., Бібік Н. М. [та ін.] ; літ. ред. Василюшина Ю. П.] — Київ : Педагогічна думка, 2012. — С. 75–85.

Навчально-методичний комплект з курсу «Я досліджую світ» у вимірах компетентісного орієнтованого навчання / Н. Бібік // Проблеми сучасного підручника : зб. наук. пр. / Ін-т педагогіки Нац. акад. пед. наук України ; [голов. ред. О. М. Топузов ; редкол.: М. В. Головка, Бібік Н. М. та ін. ; відп. секр. В. Ю. Кришмарел]. — Київ : Педагогічна думка, 2019. — Вип. 23. — С. 6–22. — Режим доступу:

<https://ipvid.org.ua/index.php/psp/issue/view/5>

**СОЦІАЛІЗАЦІЯ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА
В ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ВЧИТЕЛЯ**

У статті розкрито суттєві аспекти соціалізації молодшого школяра, зокрема, особливості соціалізації молодшого школяра в професійній підготовці вчителя. Розглянуто роль педагогічної освіти в соціалізації молодшого школяра, а також роль педагогічної освіти в соціалізації молодшого школяра в професійній підготовці вчителя. Розглянуто роль педагогічної освіти в соціалізації молодшого школяра в професійній підготовці вчителя.

Педагогічна освіта, це виховання людини і практика, досвід в формі певних знань, умінь, навичок. Молодий школяр, який навчається в школі, це людина, яка вчиться працювати в школі педагогічної освіти. Так, майбутній вчитель має опанувати певні знання про свою майбутню професію, про соціальні, психологічні аспекти сучасного життя, а також вчитися працювати в школі педагогічної освіти. Це ж стосується структури педагогічної освіти, яка має включати базові знання про загальну педагогіку, психологію, соціологію, філософію, історію педагогіки, педагогіку освіти, педагогіку вчителів.

Важливою складовою педагогічної освіти є виховання людини і практика, досвід в формі певних знань, умінь, навичок. Молодий школяр, який навчається в школі, це людина, яка вчиться працювати в школі педагогічної освіти. Так, майбутній вчитель має опанувати певні знання про свою майбутню професію, про соціальні, психологічні аспекти сучасного життя, а також вчитися працювати в школі педагогічної освіти.

Мета статті – проаналізувати стан педагогічної підготовки вчителів до соціалізації молодшого школяра, розкрити важливі аспекти забезпечення цього процесу в школі освіти і педагогічній практиці в сфері педагогіки вчителів.

Важливою складовою педагогічної освіти є виховання людини і практика, досвід в формі певних знань, умінь, навичок. Молодий школяр, який навчається в школі, це людина, яка вчиться працювати в школі педагогічної освіти. Так, майбутній вчитель має опанувати певні знання про свою майбутню професію, про соціальні, психологічні аспекти сучасного життя, а також вчитися працювати в школі педагогічної освіти. Це ж стосується структури педагогічної освіти, яка має включати базові знання про загальну педагогіку, психологію, соціологію, філософію, історію педагогіки, педагогіку освіти, педагогіку вчителів.

Важливою складовою педагогічної освіти є виховання людини і практика, досвід в формі певних знань, умінь, навичок. Молодий школяр, який навчається в школі, це людина, яка вчиться працювати в школі педагогічної освіти. Так, майбутній вчитель має опанувати певні знання про свою майбутню професію, про соціальні, психологічні аспекти сучасного життя, а також вчитися працювати в школі педагогічної освіти. Це ж стосується структури педагогічної освіти, яка має включати базові знання про загальну педагогіку, психологію, соціологію, філософію, історію педагогіки, педагогіку освіти, педагогіку вчителів.

Соціалізація молодшого школяра в професійній підготовці вчителя / Н. М. Бібік // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія: Теорія і практика навчання та виховання, 30 (17). – 2019. – С. 3–9. – Режим доступу: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/31782/Bibik.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

ПЕДАГОГІКА СПІВРОБІТНИЦТВА

формалася наприкінці 80-х років ХХ ст. як рух за оновлення школи, реформування авторитарної системи. П.с. становить систему методів і прийомів виховання і навчання, яка ґрунтується на принципах гуманізму й творчого підходу до розвитку особистості. Вивчається у спеціальній діяльності учителя та учнів, що передбачає взаєморозуміння, єдиність інтересів і пріоритет, метою якої є особистісний розвиток школяра.

Представниками П.с. були як учні-теоретики, так і самобутні вчителі-новатори (Ш. Амонашвілі, М. Гусак, О. Заскрано, С. Іваї, В. Карповський, С. Лавченко, С. Логачевська, М. Платішук, С. Соловейчик, В. Шаталов, М. Штейнштіл та ін.).

Усі автори мали великий досвід роботи в школі (понад 25 років) і розробили власні концепції навчання і виховання. Інші автори об'єдналися в педагогічно-новаторів стали головним редактором «Учительської газети» В. Матвея і публіцист С. Соловейчик.

Основні положення П.с.: навчання без примусу; педагогіка конкретної дії; ідея переборення пізнавальних утруднень у колективній творчій діяльності; об'єднання кількох тем навч. матеріалу в окремі блоки; використання опорних сигналів; методика «заурення»; самонавіл (індивід.) і колективне підведення результатів діяльності учнів; вільний вибір (використання вчителем на свій розсуд) часу для кожного засвоєння матеріалу; створення інтелектуального фону навчання; методика взаємодіяльного навчання; диференційоване навчання; постановка зрілих життєвих цілей; колективна творча виховна діяльність (самоорганізація); самовизначення; ідея життєтворчості; співробітництво вчителя, залучення батьків тощо.

У процесі пед. пошуку накопичено досвід застосування технологій і конкретних прийомів роботи вчителя з урахуванням індивід. особливостей учнів у процесі навчання, виховання і розвитку.

Наразі положення П.с. заперечували традиційні погляди на навчання і виховання, тому викликали гостру опозицію.

Педагогіка співробітництва / Н. М. Бібік, Г. В. Трацко // Енциклопедія освіти / Нац. акад. пед. наук України ; голов. ред. В. Г. Кремень ; [заст. голов. ред.: В. І. Луговий, О. М. Топузов ; відп. наук. секр. С. О. Сисоєва ; чл. редкол.: О. І. Ляшенко та ін.]. – 2-ге вид., допов. та перероб. – Київ : Юрінком Інтер, 2021. – С. 710–711. – Режим доступу:

<https://lib.iitta.gov.ua/732931/1/%D0%BF%D0%B5%D0%B4%D0%B0%D0%B3%D0%BE%D0%B3%D1%96%D0%BA%D0%B0%20%D1%81%D0%BF%D1%96%D0%B2%D1%80%D0%BE%D0%B1%D1%96%D1%82%D0%BD%D0%B8%D1%86%D1%82%D0%B2%D0%B0.pdf>

Компетентність і компетенції у результатах початкової освіти
/ Н. Бібік // Початкова шк. – 2010. – № 9. – С. 1–4.

Слово про Вчителя і колегу : [про О. Я. Савченко] / Н. Бібік,
М. Вашуленко // Початкова шк. – 2012. – № 4. – С. 1–2.

Ознаки компетентісно орієнтованого уроку з предмета «Я у світі»
/ Надія Бібік // Початк. шк. : наук.-метод. журн. – 2017. – № 8. – С. 29–33.

Вимірювання освітніх результатів як компонент розвитку сучасної школи / Н. Бібік // Післядиплом. освіта в Україні. – 2012. – № 2. – С. 69–71.

Переваги і ризики запровадження компетентісного підходу в шкільній освіті / Н. М. Бібік // Укр. пед. журн. = UKRAINIAN EDUCATIONAL JOURNAL. – 2015. – № 1. – С. 47–58.

Аналіз суперечностей у запровадженні компетентісного підходу в шкільній освіті / Н. Бібік // Гірська школа Українських Карпат. – 2015. – № 12–13. – С. 44-47. – Режим доступу:

http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=gsuk_2015_12-13_27

Підручники та навчальні посібники

Бібік Надія Михайлівна – керівник проєкту з розробки нового інтегрованого навчального предмета для початкових класів «Я досліджую світ», співавтор НМК «Я досліджую світ» 1-4 класи.

Я і Україна. Віконечко : підруч. для 1 кл. загальноосвіт. навч. закл. / Н. М. Бібік, Н. С. Коваль. – 2-ге вид., доопрац. – Київ : Генеза, 2007. – 112 с.

Я у світі. 3 клас : підруч. для загальноосвіт. навч. закл. / Н. М. Бібік ; [фаховий ред. Г. В. Троцько, ред. Ю. Є. Бардакова]. – Харків : Основа, 2013, 2014.

Eu în lume : manual de clasa a 3-a pentru scolile cu predarea în limba moldovenească / N. M. Bibic. – Львів : Світ, 2013, 2014.

Переклад назви: **Я у світі**.

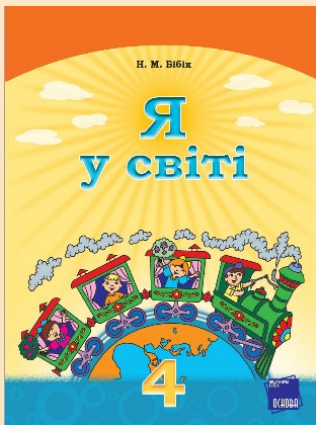
Я досліджую світ : підруч. інтегр. курсу для 1 кл. закл. загал. серед. Освіти : (у 2 ч.) : / Н. М. Бібік, Г. П. Бондарчук. – Харків : Вид-во «Ранок», 2018. – Ч. 1 ; Ч. 2.

Я досліджую світ : підруч. для 3 кл. закл. загал. серед. освіти : (у 2 ч.). Ч. 1 / Н. М. Бібік, Г. П. Бондарчук. – Харків : Ранок» 2018. – Режим доступу: <https://lib.imzo.gov.ua/wa-data/public/site/books2/pidruchnyky-3-klas-2020/8-YDS-3kl/YDS-3kl-Bibik/YDS-3kl-Ch1-Bibik.pdf>

Я досліджую світ : підруч. для 4 кл. закл. загал. серед. освіти : (у 2 ч.). Ч. 2 / Н. М. Бібік, Г. П. Бондарчук. – Харків : Ранок, 2021. – 136 с. : іл. – Режим доступу: https://www.noordhoff.nl/files/Ukraine/Ya-doslidzhuu-svit_pidruchnyk-4kl-chastyna-2-Bibik-Bondarchuk.pdf

Я у світі : підруч. для 4 кл. загальноосвіт. навч. закл. / Н. М. Бібік. – Харків : Основа, 2015. – 160 с. : іл., фот. – Режим доступу: <https://docplayer.net/73416062-Umovni-poznachennya-navchalne-vidannya-bibik-nadiya-mihaylivna-ya-u-sviti-pidruchnik-dlya-4-klasu-zagalnoosvitnih-navchalnih-zakladiv.html>

N. BIBIK

MOJE MIEJSCE W ŚWIECIE

Podręcznik dla klasy 3.
szkół ogólnokształcących
z polskim językiem nauczania

Zalecany przez Ministerstwo Oświaty i Nauki,
Młodzieży i Sportu Ukrainy

„Bibik”
Wydawnictwo „Svit”
2014

Moje miejsce w świecie. 3 kl. = Я у світі. 3 клас : Підручник для класу 3. шкіл загальношкільних з польським мовним навчанням / N. Bibik ; [пер.: Герон Чеслава Омелянівна, Устіянович Наталія Михайлівна ; ред. О. М. Бойцун]. – Львів : Світ, 2014. – 160 с. – Режим доступу: https://svit.gov.ua/download/Ja_u_sviti_3_pol.pdf

Я досліджую світ : підруч. для 2 кл. з навч. угор. мовою закл. загал. серед. освіти : (у 2 ч.) / Н. М. Бібік, Г. П. Бондарчук. – Чернівці : «Букрек», 2019. – 120 с. : іл. – Режим доступу:

Ч. 1 - <https://lib.imzo.gov.ua/wa-data/public/site/books2/pidruchnyky-2-klas-2019/16-pidruchnyky-dlya-zakladiv-zagalnoi-serednoi-osvity-z-navchannyam-ugorskoyu-movoyu-2-klas/yads-2-kl-ugorskoyu-bibik-kornijenko-bukrek/svit-2klas-1chastsaytzm.pdf>

Ч. 2 - <https://lib.imzo.gov.ua/wa-data/public/site/books2/pidruchnyky-2-klas-2019/16-pidruchnyky-dlya-zakladiv-zagalnoi-serednoi-osvity-z-navchannyam-ugorskoyu-movoyu-2-klas/yads-2-kl-ugorskoyu-bibik-kornijenko-bukrek/svit-2klas-1chastsaytzm.pdf>

Основи здоров'я : підруч. для 2 кл. загальноосвіт. навч. закл. / Н. М. Бібік, Т. Є. Бойченко, Н. С. Коваль ; за заг. ред. О. Я. Савченко ; [худож.: Н. В. Сосніна та ін.]. – 4-те вид. – Київ : Генеза, 2009. – 96 с.

Основи здоров'я : підруч. для 3 кл. / Н. М. Бібік, Т. Є. Бойченко [та ін.]. – 2-ге вид. – Київ : Навч. книга, 2003, 2010, 2011. – Режим доступу:

<https://shkola.in.ua/707-osnovy-zdorov-ia-3-klas-bibik.html>

Основи здоров'я : підруч. для 4 кл. загальноосвіт. навч. закл. / Н. М. Бібік, Т. Є. Бойченко, Н. С. Коваль [та ін.]. – 3-тє вид. – Київ : Генеза, 2011. – 143 с. – Режим доступу:

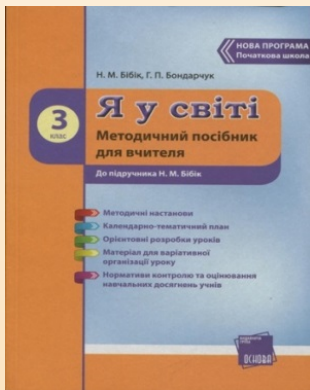
<https://pidruchnyk.com.ua/108-osnovi-zdorovya-bbk-boychenko-koval-manyuk-4-klas.html>

Навчальні програми Планування та розробки уроків

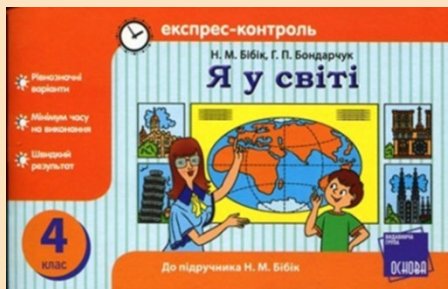
Орієнтовне планування уроків з інтегрованого курсу «Я і Україна» на другий семестр : 1–2 кл. / Н. Бібік, Н. Коваль // Початкова шк. – 2007. – № 1. – С. 33–35.

Інтегрований курс «Я і Україна», I семестр : календарне планування. 1-2 кл. / Н. Бібік, Н. Коваль // Початкова шк. – 2009. – № 8. – С. 42–44.

Орієнтовне планування уроків з інтегрованого курсу «Я і Україна» на другий семестр : 1-2 кл. / Н. Бібік, Н. Коваль // Початкова шк. – 2010. – № 1. – С. 46–48.

Я у світі. 3 клас : метод. посіб. для вчителя : до підруч. Н. М. Бібік / Н. М. Бібік, Г. П. Бондарчук. – Харків : Основа, 2014. – 160 с.

Я у світі. 4 клас : експрес-контроль : до підруч. Н. М. Бібік / Н. М. Бібік, Г. П. Бондарчук. – Харків : Основа, 2015. – 64 с. – Режим доступу: <https://www.ranok.com.ua/info-ya-u-sviti-4-klas-ekspres-kontrol-do-pidruchnika-nm-bibik-16676.html>

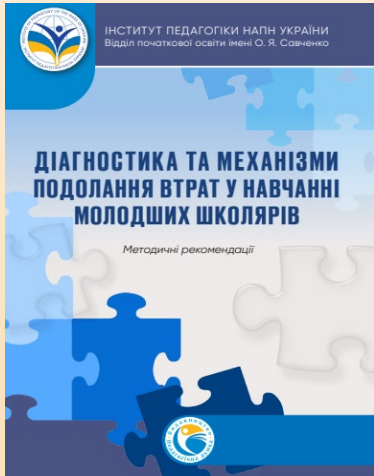

Соціалізація молодших школярів у взаємозв'язку урочної та позаурочної діяльності : метод. посіб. / Н. М. Бібік ; [обкл. Лук'яненко Л.] ; Ін-т педагогіки Нац. акад. пед. наук України. – Київ : Конві прінт, 2020.

– 103 с. – Режим доступу:

https://lib.iitta.gov.ua/722998/1/20.3%20%D0%9F%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA_%D0%91%D1%96%D0%B1%D1%96%D0%BA.pdf

Діагностика та механізми подолання втрат у навчанні молодших школярів : методичні рекомендації / кол. авт.: О. В. Онопрієнко, Н. М. Бібік, В. О. Мартиненко та ін. ; за заг. ред. О.М. Топузова ; уклад. О. В. Онопрієнко. – Київ : Інститут педагогіки НАПН України, 2023. –

146 с. – Режим доступу: <https://undip.org.ua/wp-content/uploads/2023/09/Diahnostyka-ta-mekhanizmy-podolannia-vtrat-u-navchanni-3.pdf>

НОВА УКРАЇНЬСЬКА ШКОЛА

Надія Бібік
доктор педагогічних наук, професор, головний науковий співробітник
Інституту педагогіки освіти Інституту педагогіки НАН України,
Галина Бондарчук,
учитель-методист Волинського ліцею "Прогрес", Київської обл.

**Календарне планування уроків з інтегрованого курсу
"Я досліджую світ" для 3 класу за навчально-методичним
комплектом Н. Бібік і Г. Бондарчук**
на тематико-освітньо-професійну розроблено під керівництвом О.Я.Савченко

Курс	Тема уроку	Метапредметні результати	Література
1	Україна – це я. Україна – це ми. Україна – це ми всі.	Класифікація речей за ознаками кольору, форми, розміру.	10 "Сім мисливців на снігу" 10 "Сторінка про мисливців" 11 "Діагностичне завдання: "Україна – це ми всі"
2	Тисячолітній Київ	Встановлення зв'язку між минулим і сучасним Києвом.	11 "Сторінка про Київ" 12 "Сторінка про Київ" 13 "Сторінка про Київ"
3	Професії майбутнього	Встановлення зв'язку між професією та майбутнім.	13 "Сторінка про професії" 14 "Сторінка про професії"
4	Україна – це ми всі. Україна – це ми всі разом.	Встановлення зв'язку між Україною та Європою.	14 "Сторінка про Європу" 15 "Сторінка про Європу"
5	Україна – це ми всі. Україна – це ми всі разом.	Встановлення зв'язку між Україною та Європою.	15 "Сторінка про Європу" 16 "Сторінка про Європу"
6	Україна – це ми всі. Україна – це ми всі разом.	Встановлення зв'язку між Україною та Європою.	16 "Сторінка про Європу" 17 "Сторінка про Європу"
7	Україна – це ми всі. Україна – це ми всі разом.	Встановлення зв'язку між Україною та Європою.	17 "Сторінка про Європу" 18 "Сторінка про Європу"
8	Україна – це ми всі. Україна – це ми всі разом.	Встановлення зв'язку між Україною та Європою.	18 "Сторінка про Європу" 19 "Сторінка про Європу"

Календарне планування уроків з інтегрованого курсу «Я досліджую світ» для 3 класу : за навчально-методичним комплектом Н. Бібік і Г. Бондарчук / Надія Бібік, Галина Бондарчук // Початкова шк. : наук.-метод. журн. – 2020. – № 8 (614). – С. 47–48.

Нова українська школа: поради для вчителя / під заг. ред. Бібік Н. М. – Київ : Плянди, 2017. – 206 с. – Режим доступу: <https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2017/11/NUSH-poradnyk-dlya-vchytelya.pdf>

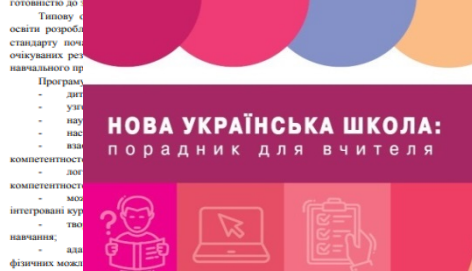
Типова освітня програма для закладів загальної середньої освіти (розроблена під керівництвом О. Я. Савченка)

ПОЯСНОВАЛЬНА ЗАПИСКА

Початкова освіта – це перший рівень повної загальної середньої освіти, який відповідає першому рівню Національного рівня кваліфікації.

Метою початкової освіти є всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрипних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей та розвиток самостійності, творчості, допитливості, що забезпечують її готовність до життя в демократичному й інформаційному суспільстві, продовження навчання в основній школі.

Початкова освіта передає поділ на два цикли – 1–2 класи і 3–4 класи, що враховують вікові особливості розвитку та потреб дітей і дають можливість забезпечити подолання розбіжностей у їхніх досягненнях, зумовлених готовністю до навчання.

2.2. Методичні рекомендації щодо навчання в 2022/2023 навчальному році інтегрованого курсу «Я досліджую світ» 1-4 класів в контексті змін у типовій освітній програмі

Н. М. Бібік,

головний науковий співробітник відділу початкової освіти ім. О.Я. Савченка Інституту педагогії НАН України, доктор педагогічних наук, професор

Т. С. Павлова,

науковий співробітник відділу початкової освіти ім. О.Я. Савченка Інституту педагогії НАН України

У 2022/2023 рр. молодші школярі навчаються за підручниками, уже апробованими в попередні роки. У сучасному варіанті навчально-методичного супроводу – в державних стандартах початкової освіти, відомітих програм та підручників – уможливлено використання і раціональний розподіл тематичного навантаження, предметна узгодженість по горизонталі у межах одного класу і по вертикалі – між освітніми діями за опорю на досягненні доцільного результату; проведення у відповідності цієї освіти з вимогами до освітнього регулювання; узагальнені вимірні методи з реальними можливостями учнів у співвідношенні з часом, який виділяється на вивчення відповідного змісту. Однак, виклики сьогоднішнього дня вимагають необхідності високон корективні у ці нормативні документи. Зазначимо, що учитель, керуючись Законом України про загальну середню освіту (стаття 11), може розробити авторські освітні програми.

Тому актуальним в цій ситуації будуть пропозиції щодо змін до типових освітніх і навчальних програм для 1-2 і 3-4 класів закладів загальної середньої освіти, що зумовлені оголошенням воєнного стану в Україні. Такий проект зміни до програм НУШ 1 і інтегрованого курсу «Я досліджую світ» (за дослідженням <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalno-integrovani-dlya-doslidzhu-svit>) запропоновано у такому варіанті:

- уточнено наповнення вступної частини підручника здров'язаної і безбесічної поведінки учнів в умовах цивільного захисту;
- доповнено актуальною тематикою щодо навчання взаємодіюючи людей в кризових ситуаціях; застосування інформації про безпеку в різних життєвих ситуаціях;
- конкретизовано завдання формування здорової і безбесічної поведінки учнів в кризових умовах, а саме: узагальнені ситуації, які становлять загрозу для власного життя і здоров'я та життя і здоров'я інших;

ІНСТРУМЕНТАРІЙ ДІАГНОСТИКИ ВТРАТ У НАВЧАННІ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУ СВІТ»¹ безбесічної чи способи уявлення на

Розробники: Н. М. Бібік, Т. С. Павлова

ЗАВДАННЯ ДЛЯ 1 КЛАСУ

Завдання своєю мовою, прописав, намалював картинку. 1. Домашній свій портрет. Намалюй його та приведи до торгівлі стільки свічок, скільки тобі років.

2. Завдання прописати. Намалюй свою адресу:

Я живу в _____, моє місто (селище, село) _____, моя вулиця _____, номер мого будинку (квартири) _____.

3. Розглянь малюнок. Які з них про тебе? Обведи.

Поміркуй. Дуже _____ Учитель _____ Обведи.

4. Завдання серед зображених людей, хто може бути твоєю однокласницею, обведи.

¹ Інформація опублікована в ІМОН «Я досліджую світ» авторки Бібік Н. М., Павлової Т. С., Павлової Т. С. 1000 Володимирів - Рівне, Україна. Харківська вулиця, 8/Д.

Типова освітня програма для закладів загальної середньої освіти (розроблена під керівництвом О. Я. Савченка) [Електронний ресурс] : навч. матеріал. – 2018. – Режим доступу:

https://lib.iitta.gov.ua/714273/7/%D0%A2%D0%9E%D0%9F_1_2_2018.pdf

Нова українська школа : poradnik dla vchitelya / za zag. red. Bibik N. M. – Київ : Літера ЛТД, 2019. – 208 с. – Режим доступу:

<https://lib.imzo.gov.ua/navchalno-metodichn-posbniki/dlya-pedagogchnikh-pratsvnikv/navchalno-metodichni-posbnik-nova-ukrainska-shkola-poradnik-dlya-vchitelya-avt-shiyan-r-b-sofy-n-3-onoprko-o-v-nayda-yu-m-pristsnska-m-s-bolshakova--o-za-zagalnoyu-redaktsyu-n-m-bbk-doktora-ped-nauk-profesora-dysnogo-chlena-napn-ukrani/?fbclid=IwAR2eNjcesgsY5LpZFRa6ajl6FLKdvZrtM7izZYINveUw9TtAF0HEfUKP6rE>

Методичні рекомендації щодо навчання в 2022/2023 навчальному році інтегрованого курсу «Я досліджую світ» 1-4 класи в контексті змін у типовій освітній програмі [Електронний ресурс] : навч. матеріал. – 2022. – Режим доступу:

<https://lib.iitta.gov.ua/731792/1/%D0%91%D1%96%D0%B1%D1%96%D0%BA%20%D0%9F%D0%B0%D0%B2%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%BC%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4.%D1%80%D0%B5%D0%BA..pdf>

Інструментарій діагностики втрат у навчанні інтегрованого курсу «Я досліджую світ» [Електронний ресурс] : навч. матеріал. – 2023. – Режим доступу:

https://lib.iitta.gov.ua/735380/1/%D0%9D%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%96%20%D0%B2%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B8_%D0%AF%D0%94%D0%A1.pdf

НАУКОВІ ПРАЦІ Н. М. БІБІК В НАУКОМЕТРИЧНИХ БАЗАХ

Інформаційний портал «Наука України :
доступ до знань

<http://irbis-nbuv.gov.ua/ASPB/0002253>

<https://orcid.org/0000-0001-7511-270X>

НАЗВАННЯ	ПРОЦИТИРОВАНО	ГОД
Компетентнісний підхід: рефлексивний аналіз застосування	689	2004
Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські ...	229	2010
Компетентність і компетенції у результатах початкової освіти	147	2005
Компетентнісна освіта – від теорії до практики	141	2008
Азмієлогічні засади професійно-педагогічної самореалізації майбутнього вчителя	130	1997
Формування літєвальної інтересів молодших школярів	85	2015
Переваги і ризики запровадження компетентнісного підходу в шкільній освіті	81	2008

<https://scholar.google.com.ua/citations?user=nRoejYAAAAJ&hl=ru>

ПУБЛІКАЦІЇ Н. М. БІБІК У ЕЛЕКТРОННІЙ БІБЛІОТЕЦІ НАПН УКРАЇНИ

Електронна бібліотека НАН України

додому про переглядати

Пошук | Створити акаунт

Україна

Пошук

Публікації, автором яких є « Бібік, Н.М. »

На рівень вище

Експортувати як: Цитування ASCII | Експорт | Atom RSS 1.0 RSS 2.0

Групувати за: типом елемента | Без групування

Перейти до: Стаття | Книжковий розділ | Монографія | Книга | Навчальний ресурс

Кількість позицій: 64

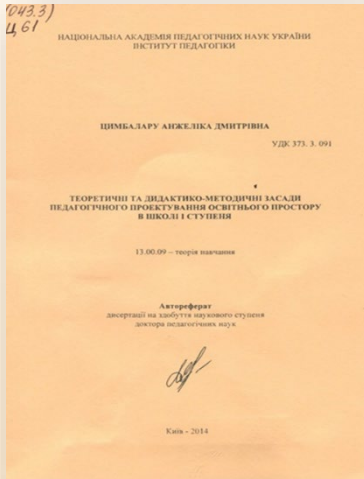
ст

- Бібік, Н.М. (orcid.org/0000-0001-7511-270X) ; Трацюк, Г. В. (2021) *Педагогіка співробітництва* Енциклопедія освіти. С. 710-711. ISSN 978-966-667-759-7
- Бібік, Н.М. (orcid.org/0000-0001-7511-270X) (2021) *Фасилітація* Енциклопедія освіти. С. 1052-1053. ISSN 978-966-667-759-7
- Бібік, Н.М. (orcid.org/0000-0001-7511-270X) (2021) *Компетентності* Енциклопедія освіти. С. 471-472. ISSN 978-966-667-759-7
- Бібік, Н.М. (orcid.org/0000-0001-7511-270X) (2020) *«Я досліджую світ»: методичні вказівки до навчання в 3 класі* Організація освітнього процесу в початковій школі: Методичні рекомендації. Орієнтовні календарно-тематичні плани. 3 клас. С. 64-72. ISSN 978-617-09-6633-9
- Бібік, Н.М. (orcid.org/0000-0001-7511-270X) (2019) *Соціалізація молодших школярів у професійній підготовці вчителя* Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія: Теорія і практика навчання та виховання, 30 (17). С. 3-9. ISSN 2519-4623
- Бібік, Н.М. (orcid.org/0000-0001-7511-270X) (2019) *Навчально-методичний комплект до курсу «Я досліджую світ» у вигляді компетентнісної освіти* Проблеми сучасного підручника (23). С. 6-22. ISSN 2411-1309
- Бібік, Н.М. (2017) *Світанок компетентно-спрямованого уроку предмету «Я у світі»* Початкова школа, 8 (578). С. 29-33. ISSN 0131-5358

<https://lib.iitta.gov.ua/view/creators/==0411==0456==0431==0456==043A=3A==041D=2E==041C=2E=3A=3A.html>

Наукова школа вченої

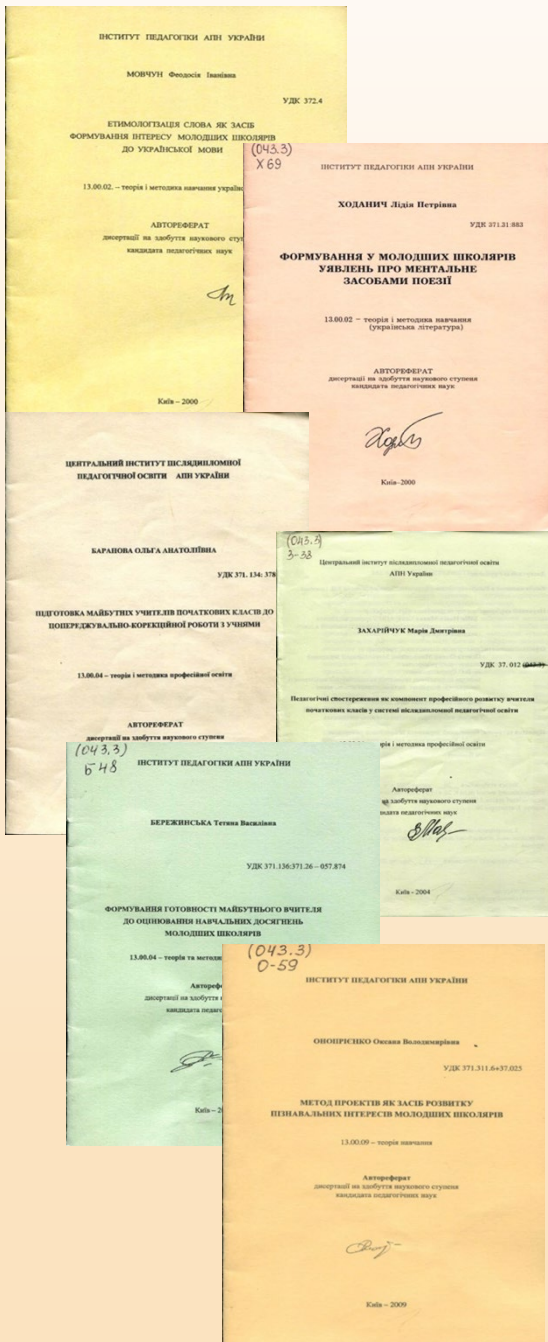
Бібік Н. М. підготувала 2 доктори та 6 кандидатів наук.

Цимбалару А. Д. Теоретичні та дидактико-методичні засади педагогічного проектування освітнього простору в школі I ступеня : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.09 / Цимбалару Анжеліка Дмитрівна ; наук. консультант Бібік Н. М. ; Ін-т педагогіки АПН України. – Київ, 2014. – 41с.

Онопрієнко О. В. Дидактико-методичні засади контролю й оцінювання навчальних досягнень молодших школярів : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.09 / Онопрієнко Оксана Володимирівна; наук. консультант Бібік Н. М. ; Ін-т педагогіки НАПН України. – Київ, 2021. – 38 с.

Мовчун Ф. І. Етимологізація слова як засіб формування інтересу молодших школярів до української мови : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Мовчун Феодосія Іванівна ; [наук. керівник Бібік Надія Михайлівна] ; Ін-т педагогіки АПН України. – Київ, 2000. – 19 с.

Ходанич Л. П. Формування у молодших школярів уявлень про ментальне засобами поезії : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Ходанич Лідія Петрівна ; [наук. керівник Бібік Надія Михайлівна] ; Ін-т педагогіки АПН України. – Київ, 2000. – 20 с.

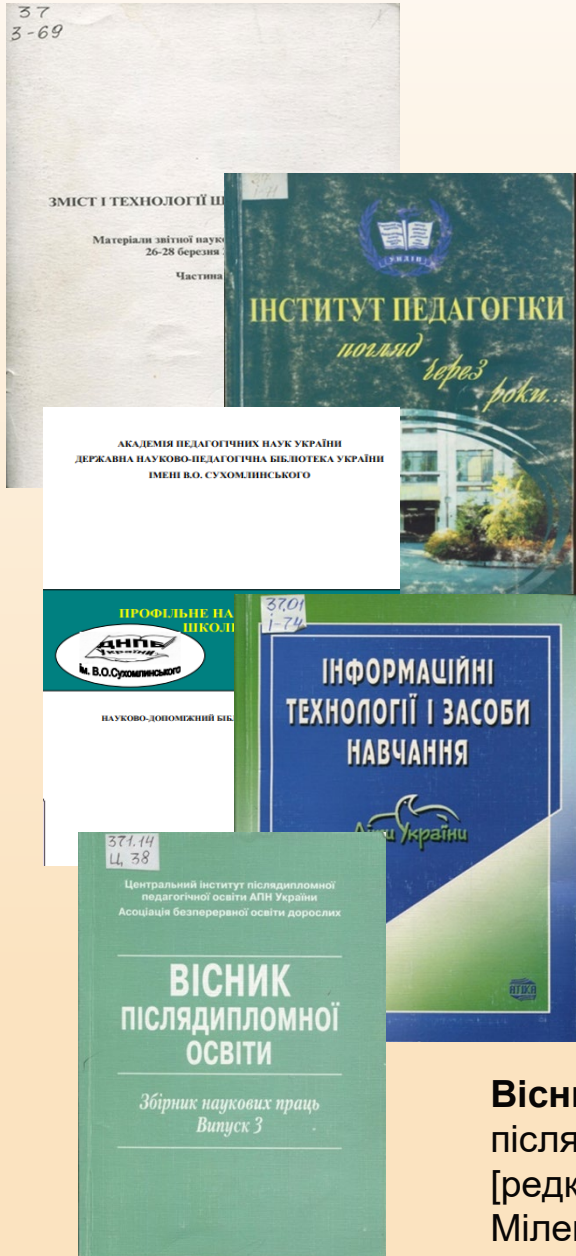
Баранова О. А. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до попереджувально-корекційної роботи з учнями : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Баранова Ольга Анатоліївна ; [наук. керівник Бібік Надія Михайлівна] ; Ін-т педагогіки АПН України. – Київ, 2001. – 22 с.

Захарійчук М. Д. Педагогічні спостереження як компонент професійного розвитку вчителя початкових класів у системі післядипломної педагогічної освіти : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Захарійчук Марія Дмитрівна ; [наук. керівник Бібік Надія Михайлівна] ; Київ. міськ. пед. ун-т ім. Бориса Грінченка. – Київ, 2004. – 22 с.

Бережинська Т. В. Формування готовності майбутнього вчителя до оцінювання навчальних досягнень молодших школярів : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Бережинська Тетяна Василівна ; [наук. керівник Бібік Надія Михайлівна] ; Ін-т педагогіки АПН України. – Київ, 2007. – 21 с.

Онопрієнко О. В. Метод проектів як засіб розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.09 / Онопрієнко Оксана Володимирівна ; наук. керівник Бібік Н. М ; Ін-т педагогіки АПН України. – Київ, 2009. – 20 с.

Н. М. Бібік – науковий редактор, рецензент

Зміст і технології шкільної освіти : матеріали звіт. наук. конф., 26-28 берез. 2002 р. Ч. 1 / АПН України, Ін-т педагогіки АПН України ; [редкол.: В. М. Мадзігон (голов. ред.), М. І. Бурда (заст. голов. ред.), Н. М. Бібік та ін.]. – Київ : Педагогічна думка, 2002. – 103 с.

Інститут педагогіки: погляд через роки : (до 75-річчя від дня заснування Українського науково-дослідного Інституту педагогіки) / Ін-т педагогіки АПН України ; [редкол.: Бібік Н. М., Мадзігон В. М. (голова), Ярмаченко М. Д. (заст. голови) та ін.]. – Київ : Пед. думка, 2002. – 216 с.

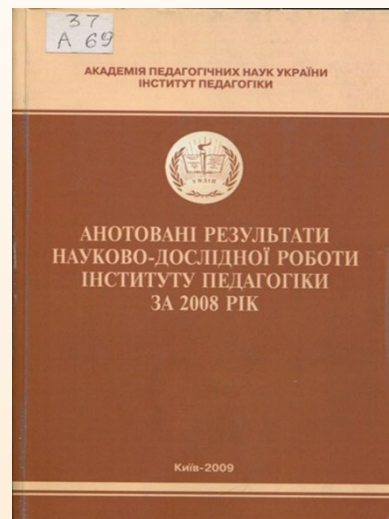
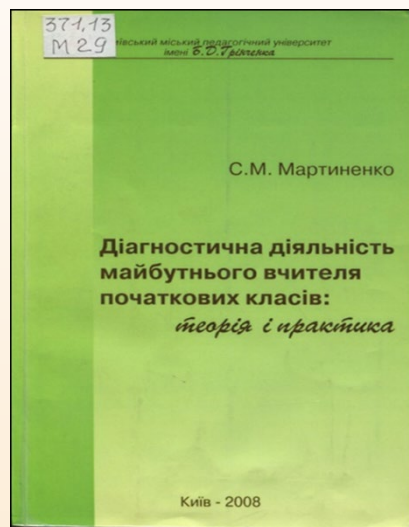
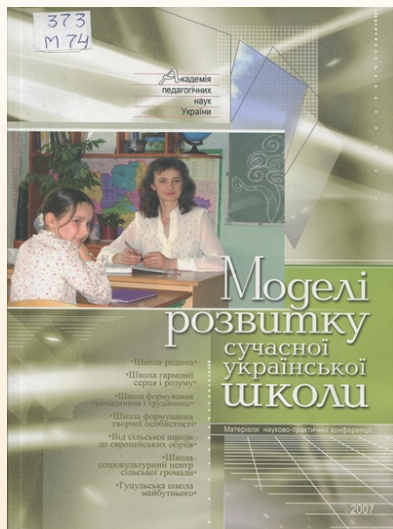
Профільне навчання в старшій школі: шляхи розвитку : наук.-допом. бібліогр. покажч. Вип.1 / АПН України. ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського ; уклад.: Л. О. Пономаренко, Л. І. Ніколюк, Л. І. Самчук, І. М. Каневська ; наук. консультант і автор вступ. ст. В. І. Кизенко, канд. пед. Наук ; наук. ред. і відп. за вип. Т. Ф. Букшина ; бібліогр. ред. Є. К. Бабич ; рец. Н. М. Бібік, д-р пед. наук. – Київ, 2004. – 163 с. – Режим доступу:

https://dnpb.gov.ua/wp-content/uploads/2016/01/idex_1_15.pdf

Інформаційні технології і засоби навчання : [зб. наук. пр.] / Ін-т засобів навчання АПН України ; [редкол.: Биков В. Ю., Бібік Н. М., Величко С. П. та ін.]. – Київ : Атіка, 2005. – 268, [1] с.

Вісник післядипломної освіти : зб. наук. пр. Вип. 3 / Центр. ін-т післядиплом. пед. освіти АПН України, Асоц. безперерв. освіти дорослих ; [редкол.: О. Л. Ануфрієва, Н. М. Бібік, С. І. Болтівець та ін.]. – Київ : Міленіум, 2006. – 222 с.

Моделі розвитку сучасної української школи : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., Черкаси-Сахнівка, 11-13 жовт. 2006 р. / АПН України, Ін-т педагогіки АПН України ; [редкол.: Н. М. Бібік та ін.]. – Київ : Богданова А. М., 2007. – 236 с.

Мартиненко С. М. Діагностична діяльність майбутнього вчителя початкових класів: теорія і практика : монографія / С. М. Мартиненко ; [наук. ред. О. Я. Савченко ; рец.: Н. М. Бібік, М. П. Лещенко, О. В. Безпалько] ; Київ. міськ. пед. ун-т ім. Бориса Грінченка. – Київ : [б. в.], 2008. – 434 с. – Бібліогр.: с. 348–383.

Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки за 2008 рік : [інформ. вид.] / Ін-т педагогіки АПН України ; [відп. за вип.: О. М. Топузов, Н. М. Бібік, М. В. Головка та ін.]. – Київ : Педагогічна думка, 2009. – 423 с.

Проблеми сучасного підручника : зб. наук. пр. № 1 (10) / Ін-т педагогіки НАПН України ; за наук. ред. В. М. Мадзігона ; [редкол.: В. М. Мадзігон (голов. ред.), Н. М. Бібік, М. І. Бурда та ін.]. – Київ : [б. в.], 2010. – 782, [1] с.

Педагогічна теорія і практика : зб. наук. пр. Вип. 3 / Ін-т педагогіки НАПН України ; [голов. ред.: Л. В. Артемова ; редкол.: О. І. Пилипенко (заст. голов. ред.), Л. М. Ковальчук (відп. секретар), Н. М. Бібік та ін.]. – Київ : КиМУ, 2012. – 250 с.

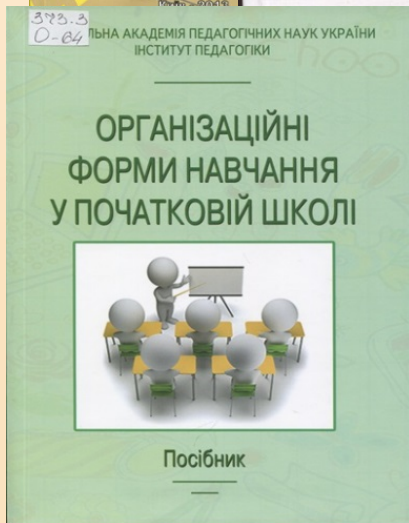
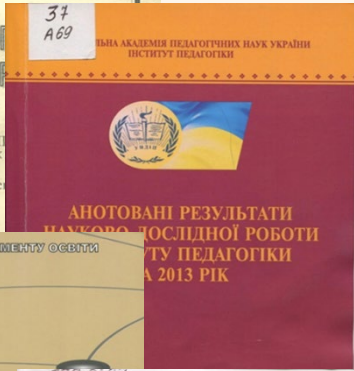
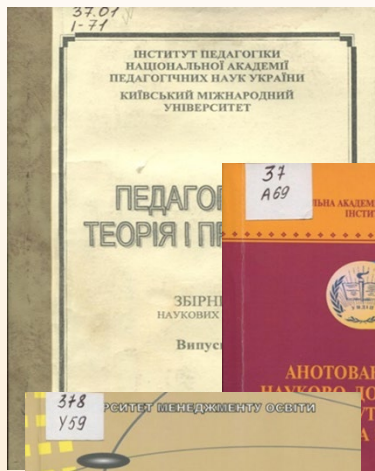
Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки за 2013 рік / Нац. акад. наук України, Ін-т педагогіки Нац. акад. пед. наук України ; [редкол.: О. М. Топузов, Л. Д. Березівська, Н. М. Бібік [та ін.]. – Київ : Педагогічна думка, 2013. – 319 с.

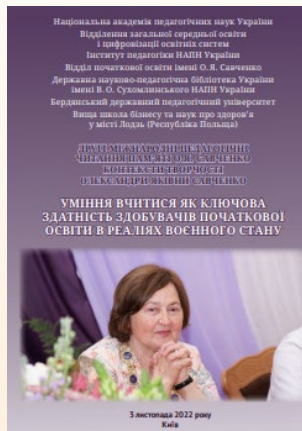
Вісник післядипломної освіти : зб. наук. пр. Вип. 9 (22). Ч. 1. Педагогіка / Центр. ін-т післядиплом. пед. освіти НАПН України ; [голов. ред. В. В. Олійник ; заст. голов. ред.: Т. Є. Бойченко, Є. Р. Чернишова ; редкол.: О. Л. Ануфрієва, Н. М. Бібік, С. І. Болтівець та ін.]. – Київ : Атопол, 2013. – 327 с.

Психолого-педагогічні проблеми сільської школи : наук. зб. Вип. 49 / Уман. держ. пед. ун-т ім. Павла Тичини ; [редкол.: Побірченко Н. С. (голов. ред.), Коберник О. М. (заст. голов. ред.), Бех І. Д., Бібік Н. М. [та ін.] ; літ. ред. Хоменко І. В. ; відп. за вип. Руденко В. М.]. – Умань : Жовтий О. О., 2014. – 277 с.

Організаційні форми навчання у початковій школі : посібник / [Савченко О. Я. [та ін.] ; наук. ред. Бібік Н. М.] ; Нац. акад. пед. наук України, Ін-т педагогіки Нац. акад. пед. наук України. – Київ : Сам, 2017. – 304 с. – Режим доступу:

<https://lib.iitta.gov.ua/712954/1/%D0%BC%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D1%96%D1%8F%20%D0%A4%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B8.pdf>

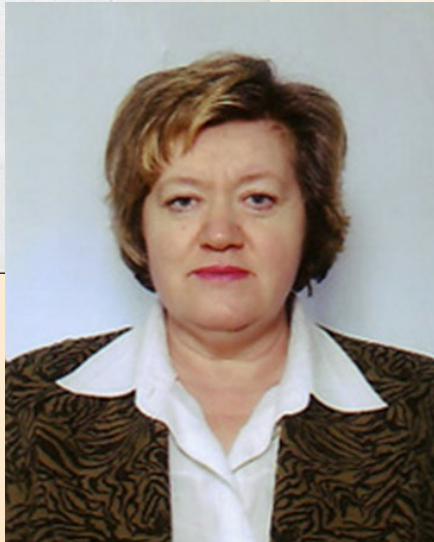

Проблеми сучасного підручника : зб. наук. пр. Вип. 23 / Ін-т педагогіки Нац. акад. пед. наук України ; [голов. ред. О. М. Топузов ; редкол.: М. В. Головка, Бібік Н. М. та ін. ; відп. секр. В. Ю. Кришмарел]. – Київ : Педагогічна думка, 2019. – 327 с.

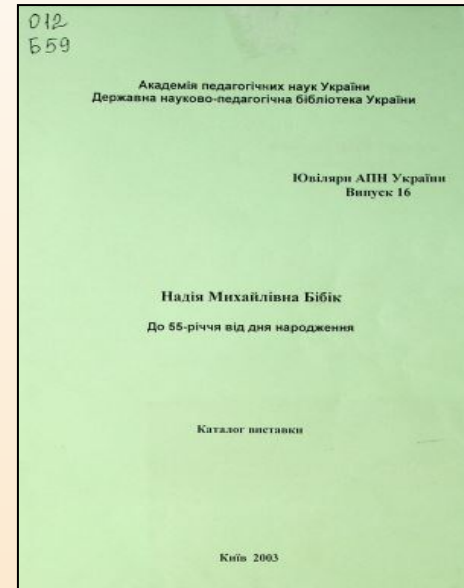
Контексти творчості Олександри Яківни Савченко. Уміння вчитися як ключова здатність здобувачів початкової освіти в реаліях воєнного стану : збірник матеріалів II Міжнар. пед. читань пам'яті О. Я. Савченко «Контексти творчості Олександри Яківни Савченко. Уміння вчитися як ключова здатність здобувачів початкової освіти в реаліях воєнного стану», Київ, 3 листопада 2022 р. : (наукове електронне видання) / за заг. ред. Топузова О.М., Онопрієнко О.В., Бібік Н.М. та ін. ; Ін-т педагогіки НАПН України. – Київ : Педагогічна думка, 2022. – Режим доступу: <https://undip.org.ua/wp-content/uploads/2022/12/Zbirnyk.pdf>

Український педагогічний журнал = UKRAINIAN EDUCATIONAL JOURNAL : фахове період. видання Ін-ту педагогіки НАПН України. / редкол.: Топузов О. М. (голов. ред), Головка М. В., ... Бібік Н. М. [та ін.]. – Наук. журн. – Виходить 4 рази на рік. – Київ., 2015– . – Режим доступу: <https://uej.undip.org.ua/index.php/journal/issue/view/39/10>

БІБЛІОГРАФІЧНІ ВИДАННЯ

Бібик Надія Михайлівна : список друкованих праць / [ДНПБ України ; бібліографія : Л. І. Ніколюк, Л. О. Пономаренко]. – Київ : Початкова школа, 2004. – 19 с.

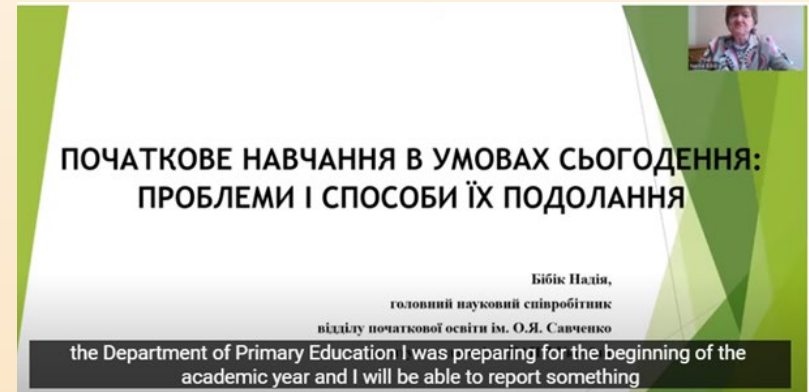
Бібик Надія Михайлівна : до 55-річчя від дня народж. : каталог виставки / Акад. пед. наук України, Держ. наук.-пед. б-ка України ; упоряд. Л. І. Ніколюк. – Київ, 2003. – С. 29 : портр. – (Сер.: «Ювіляри АПН України»; вип. 16). – Режим доступу: https://dnpb.gov.ua/wp-content/uploads/2016/01/index_13_2.pdf

Участь у наукових та науково-практичних заходах

Виступ Бібік Надії Михайлівни «Ресурсне забезпечення формування уміння вчитися молодших школярів (презентація електронного підручника «Я досліджую світ»)» на науково-методичному семінарі «Уміння вчитись як ключова компетентність молодшого школяра». – Режим доступу: <https://undip.org.ua/news/synteZ-nauky-metodyku-praktyku/>

Початкове навчання в умовах сьогодення проблеми і способи їх подолання. – Режим доступу: https://www.youtube.com/watch?v=uk0_Oo39Lfs

10 листопада 2010 року в Київському університеті імені Бориса Грінченка відбулася Всеукраїнська науково-практична конференція “Механізми впровадження компетентнісного підходу до формування змісту освіти та організації навчально-виховного процесу”. – Режим доступу:

<https://kubg.edu.ua/informatsiya/naukovtsyam/podiji/688-mehanizmi-vprovadzhenja-kompetentnisonogo-pidhodu-do-formuvannja-zmistu-osviti-ta-organizatsiyi-navchalno-vihovnogo-protsesu.html>

Електронні ресурси

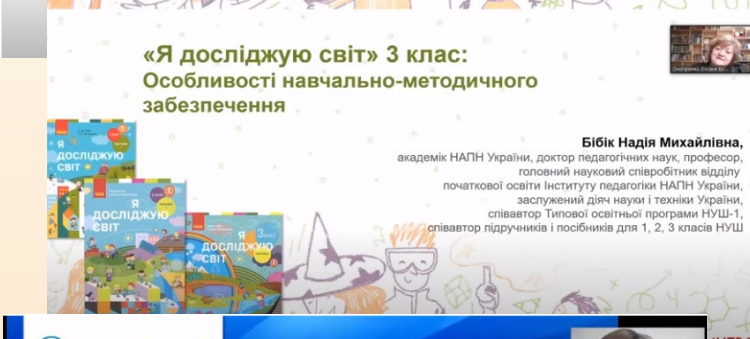
ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ ОНЛАЙН-МАРАФОН
НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА:
ПЕРШІ ПІДСУМКИ ТА ПРОГНОЗИ

16:30 – 16:50

«Я досліджую світ»:
навчально-методичне забезпечення

Бібік Надія Михайлівна,
академік НАПН України, доктор педагогічних наук, професор, головний науковий співробітник відділу початкової освіти Інституту педагогіки НАПН України, член робочої групи з розробки Державного стандарту початкової освіти Нової української школи (НУШ), співавтор Типової освітньої програми НУШ-1

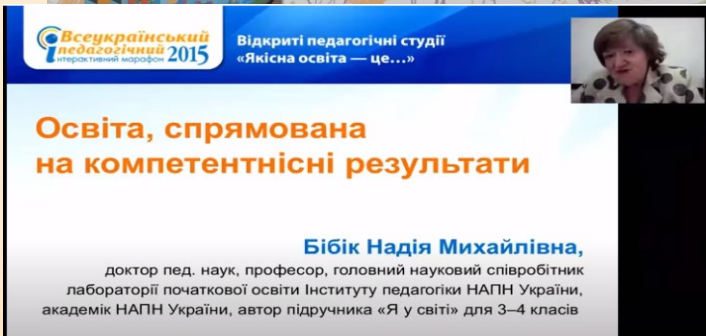
«Я досліджую світ»: навчально-методичного забезпечення / Бібік Надія Михайлівна // Всеукраїнський онлайн-марафон Нова українська школа. Перші підсумки та прогнози 26 лютого 2019 року. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=aNLG-uwY5B8&t=2s>

«Я досліджую світ» 3 клас:
Особливості навчально-методичного забезпечення

Бібік Надія Михайлівна,
академік НАПН України, доктор педагогічних наук, професор, головний науковий співробітник відділу початкової освіти Інституту педагогіки НАПН України, заслужений діяч науки і техніки України, співавтор Типової освітньої програми НУШ-1, співавтор підручників і посібників для 1, 2, 3 класів НУШ

«Я досліджую світ» 3 клас: Особливості навчально-методичного забезпечення / Бібік Надія Михайлівна. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=OxX0ENM1yA0>

Всеукраїнський педагогічний 2015
Відкриті педагогічні студії
«Якісна освіта — це...»

Освіта, спрямована на компетентнісні результати

Бібік Надія Михайлівна,
доктор пед. наук, професор, головний науковий співробітник лабораторії початкової освіти Інституту педагогіки НАПН України, академік НАПН України, автор підручника «Я у світі» для 3–4 класів

Бібік Н. М. Освіта, спрямована на компетентнісні результати / Бібік Надія Михайлівна // Відкриті педагогічні студії «Якісна освіта – це...», 9 чер. 2015 р. – Режим доступу:

<https://www.youtube.com/watch?v=asSck1Atie0>

Інтерактивна школа
ТВОРЧОГО ВЧИТЕЛЯ

Робоча група
ОСНОВА

Способи організації навчальної взаємодії на прикладі уроку «Ти і світ людей»

Бібік Надія Михайлівна,
головний науковий співробітник лабораторії початкової освіти Інституту педагогіки НАПН України, доктор педагогічних наук, професор, академік НАПН України, заслужений діяч науки і техніки України, лауреат Державної премії України в галузі освіти (2011). Співавтор Державного стандарту початкової загальної освіти, навчальної програми «Я у світі» для 3–4 класів загальноосвітніх навчальних закладів та автор підручників — переможців Всеукраїнського конкурсу

Способи організації навчальної взаємодії на прикладі уроку «Ти і світ людей» / Бібік Надія Михайлівна // Інтерактивна школа творчого вчителя 25 квітня 2016 р. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=PGpfHRvjTWk>

На запитання про плани на майбутнє Н. М. Бібік відповідає так: “Хотілося б, щоб поточні справи не стали основними ... Планую узагальнити теоретико-експериментальні напрацювання з проблем соціалізації молодшого школяра, підготовки вчителя до викладання курсу «Я досліджую світ».

А ось що про неї говорять її учні – молоді дослідники: “У ній органічно поєднуються високий професіоналізм, наукова вимогливість і людська доброта.

Надія Михайлівна завжди у творчому пошуку, який є для нас прикладом, що сприяє нашій науковій роботі. Вона щедро ділиться з нами своїм досвідом і науковими здобутками, умінням вести науковий пошук. Вона вміє оцінити нашу роботу, побачити і підтримати наші знахідки в науковій праці. Ім'я нашої наукової наставниці – НАДІЯ, і, можливо, саме тому ми з нею почуваємося завжди *н а д і й н о*”.

Адреса:

вул. Берлінського М., 9

Київ, 04060

Україна

<https://dnpb.gov.ua/ua/>

E-mail:

dnpb@i.ua (для офіційних звернень)

dovidka.dnpb@i.ua (для довідок)

fond.dnpb@ukr.net (послуги для віддалених користувачів)

metodist22@ukr.net (методичний супровід)

Виставку підготували: Сідляренко Л. В. – головний бібліотекар, Фіх В. В. – провідний бібліотекар відділу зберігання фонду та обслуговування користувачів

Відповідальна – завідувач відділу Бондарчук О. Б.

Використано матеріали з фонду ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського та інтернет-ресурси